
Освіта на Луганщині №2 (35)/2011

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Тамара Сорочан. Журналу «Освіта на Луганщині» – 15! Наука та практика поруч.....6

ОФІЦІЙНА ХРОНІКА

Ірина Цимбал. Інноваційні основи розвитку освіти регіону.....9

НАУКОВА ДУМКА

Віталій Литвиненко. Актуальні аспекти вивчення вітчизняної історії в навчальних закладах Луганщини..... 16

Оксана Мельник. Теоретичні аспекти вивчення феномена «культура побуту».....20

Олена Трегубенко. Сучасний стан розвитку програмного природничого краєзнавства в системі вітчизняної шкільної освіти.....25

Андрій Вітченко. Технологізація вузівського викладання зарубіжної літератури як методична проблема.....31

Володимир Олійник. Управління вищим навчальним закладом на системних засадах.....40

Марина Рожко. Обдарованість дітей як теоретична проблема в педагогіці й психології.....45

Тетяна Зюзіна. Дидактичні принципи формування змісту підручників з культурології для вищої школи.....51

Борис Порус. Воспитание, обучение, образование. Целостный подход к пониманию сущности.....57

Олег Левченко. Соціальна та практична психологія в культурі розвитку освітніх практик і конструюванні моделей підготовки фахівців психолого-педагогічного напрямку.....67

Євген Хриков. Розвиток педагогічної думки в Луганській області.....77

Олена Адаменко. Формування особистості як об'єкт педагогічних досліджень кінця ХХ століття.....84

Наталія Грабовенко. Сучасні підходи до формування нової моделі освіти в Україні.....89

Ольга Васильченко. Категорія «ставлення» у дослідженні соціальної поведінки особистості.....94

Тетяна Ротерс. Концептуальні основи профільного навчання фізичній культурі в старшій школі..... 100

Світлана Баранова. Теоретико-методологічні підходи щодо організації експериментальної діяльності у навчальному закладі..... 106

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ

Сергій Жерліцин. Конкурси фахової майстерності в системі післядипломної педагогічної освіти як форма підвищення професіоналізму педпрацівників регіону..... 112

Алтай Карим огли Адуллаев. Педагогические аспекты физического воспитания и подготовки женщин-борцов..... 125

Михайло Бірюков. Основи формування графічного художнього образу в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва..... 130

Наталія Гущина. Необхідність підготовки вчителів до формування навичок безпечної поведінки при використанні інформаційно-комп'ютерних технологій у учнів початкових класів..... 133

Марія Сперанська-Скарга. Сучасні підходи до класифікації типів професійного іміджу..... 138

Дмитро Мацько. Підготовка студентських наукових робіт як складова підготовки майбутніх викладачів іноземної мови до науково-педагогічної діяльності..... 145

Олена Ткачова. Артистичні уміння майбутніх учителів та їх складові..... 151

Анатолій Зубко. Функції та структура навчального процесу у закладах післядипломної педагогічної освіти.....	154
Наталія Клокар. Теоретико-методологічні засади розроблення та впровадження технологій підвищення кваліфікації педагогічних кадрів регіону на засадах диференційованого підходу.....	158
Ирина Гришина. Перспективные направления диссертационных исследований в области теории и практики управления образовательными системами и подготовки руководителей в системе образования.....	164

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Ельза Кравцова, Наталія Галабурда. Інноваційні освітні технології в процесі вивчення технічних дисциплін.....	170
Ельза Кравцова, Людмила Карпюк, Наталія Галабурда. Комп'ютерна графіка в курсовому проектуванні з технічних дисциплін.....	174
Маргарита Носкова. Методичні особливості організації очно-дистанційного курсу для педагогічних працівників з використанням google-сервісів як предмету вивчення та платформи для дистанційного навчання.....	178
Олена Ясько. Креативні засади гри у процесі соціальної адаптації учнівської молоді.....	185
Наталія Федічева. Комп'ютерні технології та їх використання у навчальному процесі.....	189

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

Юлія Бистрова. Психолого-педагогічне забезпечення професійної соціалізації інвалідів у вищому навчальному закладі	194
--	-----

ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Олена Бурім. Подолання деструктивних медіа-впливів на формування особистості засобами медіа-освіти.....	198
Лариса Михайлова. Естетичні ціннісні орієнтації у ціннісній системі сучасних підлітків: діагностика та аналіз.....	203
Тетяна Балицька, Лариса Кислян. Формування позитивної «я-концепції» як фактор професійного становлення студента-аграрія.....	211
Юлія Бохонкова. Соціально-психологічні особливості формування згуртованості малої групи.....	215
Ольга Літвінова. Психолого-педагогічні засади подолання психотравмуючої дії домашнього насильства над дитиною.....	223

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Олена Горошкіна. Соціокультурний потенціал шкільних підручників з української мови.....	230
--	-----

ЛЕКТОРІЙ

Олександр Літвінов, Марина Літвінова. Концептуальні основи формування змісту освіти в державних школах США.....	234
Ольга Отравенко. Еволюція сімейних відносин в Україні: від давніх часів до сьогодення.....	240
Вікторія Косик. Соціальні сервіси інтернет в освіті. Соціальні мережі.....	243
Лариса Буніна. Досвід соціально-педагогічної підтримки молодих сімей з дітьми в Північній Ірландії.....	248
Олександр Левченко. Перцепція краси в інтерпретації подій та художніх асоціаціях часу і простору «map—block» — Максиміліана Волошина.....	253
Віктор Громовий. Уроки норвезької.....	262

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ ПАРТНЕРІВ

Валерій Волков, Ирина Шерстобитова. Управление развитием профессионализма педагогов школы: конкурсы профессионального мастерства.....	265
Ирина Гришина, Наталья Коласова. Государственно-общественная оценка как инновационный ресурс развития системы образования.....	270

ЕВОЛЮЦІЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ: ВІД ДАВНІХ ЧАСІВ ДО СЬОГОДЕННЯ

Ольга Отравенко

Стаття присвячена еволюції сімейних відносин в Україні. Сім'я існувала в усі часи, але зазнавала змін. Сучасна сім'я переживає кризу. Традиційні сімейні відносини стають більш демократичними, потребують уваги та підтримки зі сторони суспільства та держави.

Ключові слова: сім'я, сімейні стосунки, розлучення, неповні сім'ї.

The article is devoted to the evolution of family relationships in Ukraine. Family has existed at all times, though it was changing. Modern family is surviving a crisis now. Traditional family relations are becoming more democratic, and require help and support from the society and the government.

Key words: family, family relationships, divorce, single-parent families.

Сім'я є невід'ємною частиною суспільства. Це мала соціальна група у складі дорослих (дорослого) та дитини або дітей, яка має родинні взаємини, проживає під одним дахом та має спільне домашнє господарство, а також права та обов'язки один до одного. Людина є соціальним творінням. Її соціалізація починається з сім'ї. Сім'я формує людину, виховує індивіда та має особливий вплив на нього. Це система взаємовідносин, де кожний член сім'ї взаємодіє з іншим. Але це ще й історичне явище, яке зазнає постійних змін залежно від етапу розвитку суспільства.

Метою статті є: прослідити еволюцію сімейних відносин від давнини до сьогодення. Проблеми сімейного виховання вивчалися видатними письменниками, педагогами, такими як Б. Грінченко, А. Макаренко, Г. Сковорода, Л. Українка, Т. Шевченко, В. Сухомлинський, К. Ушинський та багатьма іншими.

Як зазначає Т. Зубкова, трансформація сім'ї є об'єктивним та прогресивним процесом, на який впливають [1; 29]:

- держава (зміна політики, ідеології, суспільних відносин веде до зміни способу життя і свідомості людей);
- світові тенденції трансформації інституту сім'ї в бік автономізації й нуклеарізації;
- соціально-економічна ситуація.

Сім'я швидко і дуже чутливо реагує на всі зміни (позитивні та негативні), що відбуваються в нашому суспільстві. Вона є частиною суспільства, яка створювалася, змінювалася і розвивалася разом з ним та може впливати на його розвиток.

Сім'я змінювалася з часом. Історія сімейних відносин, які зазнавали постійних змін, іде ще починаючи з первіснообщинного ладу, коли сімейні стосунки були більш умовними та базувалися на статевому задоволенні, і до нашого часу, коли є тенденція до демократизації стосунків між чоловіком та жінкою. Еволюцію сімейних відносин можна прослідити на таблиці:

Еволюція сімейних відносин

Розглянемо історію розвитку сім'ї більш детально. Почнемо з первісного суспільства. У той час форма відносин між статями була груповою. Є. Чорняк, як і багато інших дослідників, вважає, що, люди вели стадний спосіб життя, який був пов'язан з промиськуїтетом (що у перекладі з латині означає «загальний, змішаний»). У стаді людей статеві зв'язки були необмеженими та статеві заборони відсутні. Промиськуїтетний шлюб підтримував стадну колективність [2; 46].

Від стада людство перейшло до родової форми, що стало новою стадією історичного розвитку. Завдяки цьому складається дуально-родова система. Це значить, що шлюби між статями одного роду є під заборону. Шлюби укладаються протилежними статями. Між членами існують групові шлюби. При цьому первинний рід був материнським. Шлюбні групи зустрічалися, могли мати місто органістичні свята з танцями та ритуальними іграми. Але дитина після народження переходила в материнський рід. Усі діти належали родовій общині, яких виховували дорослі чоловіки і жінки роду. Біологічний батько не був присутній у житті дитини, його функції виконували члени роду.

Це був час матріархату. Є.М. Чорняк підтверджує, що в той час «сексуальні стосунки між чоловіком та жінкою мали самостійне значення і не були пов'язані з турботами про дітей» [2; 50]. Пари не реєструвалися у суспільстві, вони не мали сумісного проживання, власності, не ділили дітей та господарство, а також утворювались за обопільним бажанням чоловіка та жінки.

Після епохи матріархату, за який населення збільшилося в 10 разів, прийшла епоха патріархату, коли з'явилися землеробство і скотарство. Це був початок моногамії. У суспільстві накопичувалися багатства, якими легше володіти в індивідуальній сім'ї, створеної на основі соціально-економічного союзу. З'явилась потреба в соціальному батьку, щоб чоловік міг передати свою власність дітям. Одношлюбність стала історичним прогресом.

Що стосується жінки, то вона була усунена від участі в суспільному виробництві, стала служницею, рабинею чоловіка. На початку виникнення моногамії шлюб не був вільним вибором. Вирішальну роль грали інтереси родини. З прийняттям християнства церковний шлюб став святим та непорушним.

Ще з часів язичництва шлюб розглядався як громадський договір, який, як і кожний договір, можна було укладати і розривати. До введення церковної форми запису шлюбу розлучення здійснювалося після внесення відповідної суми в державну казну через цивільний (земський, місцевий) суд, заявивши старостинському урядові про факт розірвання шлюбу. Традиційними місцеві звичаї також були сильними.

До XVIII ст. сім'я була союзом рівноправних осіб, які будували стосунки на взаємній повазі. При цьому жінка часто була головою та самостійно годувала сім'ю.

Але у XVIII ст. сімейні відносини підпадають під юрисдикцію церкви. Суспільство негативно відносилось до розлучення. Розлучення дозволялося церквою лише при перелюбстві або відсутності одного з членів подружжя. Воно проходило у церковному суді, але могло також здійснюватися у присутності родичів та знайомих, коли подружжя заявляло, що вони дають один одному «розпуст» за взаємною згодою. Чоловік і жінка ділили майно і дітей. Такі випадки окремого проживання подружжя не були масовим явищем [3; 79–80]. Жінки втрачали свої позиції. Вони повністю залежали від чоловіків та були обмежені у правах. Розлучення стало складним і тривалим процесом, тому їх кількість була незначна. Шлюб вважався непорушним.

Але з розвитком суспільства все змінювалося. Найбільш революційні зміни у шлюбі мали місце у XX столітті. У 1917 році розлучення на вимогу одної із сторін подружжя було юридично затверджено. Це призвело до появи демократичних внутрісімейних відносин. У XX ст. в Україні відбулося два демографічні переходи: від нерегульованої народжуваності до вільного вибору кількості дітей (протягом XX в.) та від регульованої народжуваності до одностатевих сім'ї. Сільські багатодітні сім'ї поступово змінилися міськими, малодітними. Між членами сім'ї були переважно рівноправні відносини. Жінки включалися в працю, стали більш активними та емансипованими. Розмір сім'ї скоротився завдяки зменшенню кількості дітей. Масова сім'я стала малодітною. Також моногамія втрачає свій характер, з'явилася можливість розлучуватися та вступати в повторні шлюби.

У XX ст. мали місце війни, які привели до економічних і демографічних втрат. Росла диспропорція між чоловіками та жінками. Кількість незареєстрованих шлюбів росла. Чоловіки не мали бажання оформлювати стосунки. Шлюби реєстрували у церкві. Нова статевий мораль сприяла «вільним статевим стосункам». Жінки та діти не були захищені від деспотизму та самодурства чоловіків.

Велика кількість чоловіків загинула у першій світовій війні. В цей час було багато незареєстрованих шлюбів. Чоловіки не бажали оформлювати стосунки. Жінки та діти опинялися в сітях вільного шлюбу та були беззахисними перед деспотизмом чоловіків.

З 1919 року розірвання шлюбу стало проводитися через рагс при згоді обох, або в суді за заявою

одного із подружжя. Тільки зареєстровані шлюби мали права і обов'язки подружжя [4; 65].

У 1926 році було прийнято кодекс законів про шлюб, сім'ю і опіку, який надавав частині незареєстрованих шлюбів, які мали дітей та вели спільне господарство, права зареєстрованого шлюбу.

Неповні сім'ї утворювалися у зв'язку з голодомором, репресіями, розстрілами «ворогів народу». Жіночу природу було пригнічено. Жінка не могла повноцінно виховувати дітей, вона повинна була працювати, щоб можна прогодувати родину.

Розлучення в той час оформлювалося у загсах. Згода обох членів подружжя не була обов'язковою.

З 1936 року вводиться плата за розлучення, присутність обох членів подружжя. Диспропорція статей після Другої світової війни зростає ще більше. Указ 1944 року визнавав лише зареєстровані шлюби. Процедура розлучення зробили більш жорсткою. Все це зменшило кількість розлучень більше, ніж у 14 разів [4; 221].

У 1969 році знову розлучення могло проводитися у загсі, або у суді. Чоловікам забороняли ініціювати розлучення під час вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини. Але кількість розлучень росла. Так, у період з 1967 по 1977 роки кількість розлучень збільшилася на 40% [4; 227].

Криза останніх років характеризується погіршенням рівня життя. Непевність у завтрашньому дні та безвихідність штовхають людей до пияцтва, самогубства, росте злочинність та наркоманія. Молоді сім'ї фінансово залежать від своїх батьків. Жінки все більше зайняті на роботі та не мають часу на сім'ю. Має місце розкладання моральних і духовних орієнтирів.

Росте зіткнення інтересів суспільства та родини. Настав етап «сексуальної революції». За останній час широко поширюється співжиття,

коли чоловік і жінка живуть разом та виховують своїх дітей.

З'явилися вільні шлюби з вільними статевими зв'язками. Це все результат соціальної революції. Розлучатися стало легко, розлучення стало засобом вирішення протиріч шлюбу. Традиційні відносини «батьки — діти» також змінилися. Роль сімейного виховання зменшується, його роль виконується суспільними інститутами. Стали переважати материнські контакти з дитиною. Роль батька в сім'ї знизилася. З'являються неповні сім'ї, які переважно очолюються працюючою матір'ю з дітьми. Ці сім'ї життєспроможні, але потребують допомоги від суспільства. При цьому інститут шлюбу зберігається, але демократичні тенденції в галузі сімейних відносин мають місце. Існує тенденція суспільства до нуклеаризації сімей, коли молода сім'я прагне скоріше відокремитися від батьків. Нестабільність виражається також в зростанні кількості розлучень і небезпеки розлучення для кожної сім'ї. При цьому кількість укладених шлюбів стрімко знижується, що приводить до збільшення появи неповних сімей.

Незважаючи на це, сімейні стосунки не знецінені. Більшість молодих людей називають сім'ю серед пріоритетних життєвих цінностей. Тому суспільство та держава повинні змінити своє відношення до сім'ї як соціального інституту, щоб її зберегти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зубкова Т.С. Организация и содержание работы по социальной защите женщин, детей и семьи: Учебное пособие для студ. средн. проф. заведений. — М.: «Академия», 2004. — 224 с.
2. Черняк Е.М. Социология семьи: Учебное пособие. — М.: «Дашков и Ко», 2004. — 238 с.
3. Волков А.Г. Семья — объект демографии. — М.: Мысль, 1986. — 271 с.
4. Харчев А.Г. Брак и семья СССР. — М.: Мысль, 1979. — 367 с.

91843 — газета «Завуч» +
«Завуч. Бібліотека»

Вартість передплати

на 1 міс. — 46,58 грн   на 6 міс. — 279,48 грн
на 12 міс. — 558,96 грн

Щомісяця ви отримуватимете:

